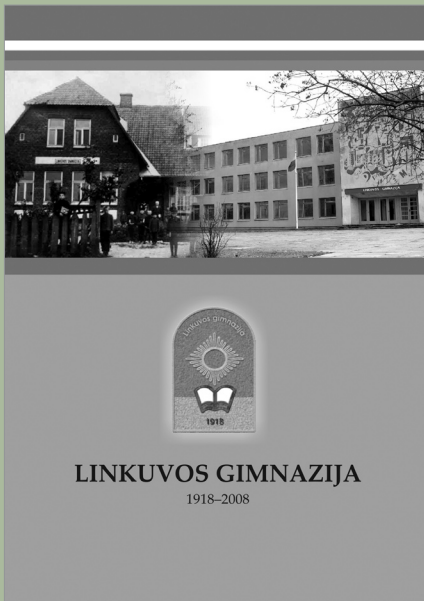


ĮVYKIŲ APŽVALGA

Stasys Tumėnas

REGIONINĖS KULTŪROS SKLAIDA

Tik iš pirmo žvilgsnio paradoksalu, kad, vykstant integracijos, niveliacijos, unifikuavimo procesams politinėje, ekonominėje, karinėje erdvėje, humanitarinio ir dvasinio lygmens kloduose vis dažniau iškeliamas regiono savitumas, regiono politika plačiąja prasme. Nėra abejonės, kad regioniško dimensijos rutuliojamos, plečiamos rašytiniuose šaltiniuose – rajoninėje spaudoje, regionų almanachuose „Žiemgala“, „Žemgala“, „Šiaurietiški atsivėrimai“, „Šiaurės Lietuva“ ir kituose leidiniuose. Žiemgališkoji regioniško samprata įtvirtinta ir žiemgalių dailininkų drobėse, pirmiausia – profesoriaus Vitolio Trušio.



Knygos dailininkė Sigita Valančiūtė

Regionuose kuriantiems poetams, prozininkams, nepretenduojantiems prasimušti į *didžiosios* literatūros erdvę, regiono literatūros įvardijimas taptų saugikliu autoriui primetant vietinio grafomano vardą. Garbūs vietos mokytojai, gydytojai, bibliotekininkai galėtų būti traktuojami ir vadinami panašiai kaip tautodailininkai (plg.: tautos dailininkai, regiono, etninės grupės rašytojai).

Kodėl modernus XXI a. pasaulio, Europos žmogus nori atskirties, kodėl nori sugrįžti į savo pradžių pradžią – į savo romantizuotą ir sentimentalią dvasios gūžtą? Tai klausimai, į kuriuos ieško atsakymų ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio kultūrologai, literatūrologai. Štai linkuviui, vienam garsiausių Linkuvos gimnazijos auklėtinių prof. Alfonsui Šešplaukiui, gimtoji Linkuva lyg saulė, tiesianti kelią į gyvenimą ir pasaulį: „Tu neliausi man šviesti / Pirmo rytmečio saule, / Kai einu taką tiesti / Į tave per pasaulį.“ („Tu man šviesi iš tolo“, 1949 m.). A. Šešplaukiui antrina dabartinio Linkuvos gimnazijos himno autorius Petras Klebaris: „Tartum upė gyvenimas teka, / Gęsta žvaigždės. Ir keičias laikai. / Atminimais išmargintas takas / Linkuvon mus lydės amžinai.“ („Linkuvos gimnazijai“).

Vytauto Kubiliaus teigimu, regioninė kultūra „atliepia tėviškės ilgesį ir namų jausmą, kurio spalvotoji televizija nepajėgia nei patenkinti, nei išrauti iš šiuolaikinio žmogaus psichikos. Ji gražina žmogų į uždarą erdvę, apsupa vienos aplinkos daiktai, įveda į tos pačios praeities legendas ir kosmogoninius mitus, šnekina iš vaikystės girdėtomis intonacijomis, žvelgia į jį įprastų spalvų deriniais. Tik mažame kampelyje, kur viskas pastovu ir žinoma, žmogus vėl pajunta nekintančius būties pagrindus ir atgauna tapatybę su pačiu savimi, išsklaidytą trunkių civilizacijos tempų bei visuotinio susinaikinimo grėsmės.“

Regioniško svarbą, įtaką asmenybės formavimuisi savo darbuose kelia ne tik lietuviai. Štai D. Mengenas rašo: „Lokalizacija reikalinga, turint omeny institucijas (leidyklas, knygynus, skaitytojus ir kt.), įteisinančias kūrinių radimąsi bei naudojimą, – be jos nėra literatūros; tačiau reikalinga ir „delokalizacija“, nes be jos nėra tikros literatūros.“

Atskirą grupę galėtų sudaryti populiarijančios Lietuvoje mokyklų, gimnazijų istorijos, apybraižos. Šiai regiono literatūros grupei priskirčiau ir pristatomą knygą „Linkuvos gimnazija (1918–2008)“, išleistą

gimnazijos 90 metų sukakties proga.

Tokios knygos pasirodymo linkuviai laukė 30 metų. Norėčiau priminti paslaptinę ir garsiąją (sovietmečiu ją turėjo tik Pakruojo partijos komitetas, saugumas ir du linkuviai – mokyklos direktorius, kanauninkas Jurgis Danys bei straipsnio autorius) Linkuvos gimnazijos auklėtinio prof. Alfonso Šešplaukio-Tyruolio redaguotą ir kruopščiai apie 20 metų rengtą knygą „Linkuva. Šiaurės Lietuvos švietimo židyns“, kurią 1978 metais Čikagoje išleido Linkuvos monografijai leisti komitetas, o ją į pasaulį palydėjo 3 iškilų linkuvių visuomenininkų – Lietuvos atstovo Vašingtone dr. Stasio A. Bačnio, Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos pirmininko Broniaus Nainio ir Amerikos Etninių grupių konfederacijos pirmininko dr. prof. Jono Genio žodis.

Knygos „Linkuvos gimnazija (1918–2008)“ struktūra tradicinė: dabartinio gimnazijos direktoriaus Vaclovo Stapušaičio palydimasis žodis, spausdinamas herbas, Petro Klebario ir Vaivos Klupšienės himnas, gimnazijos istorija pateikta chronologiškai, suskirstyta į 4 svarbiausius periodus: 1) 1915–1940 m.; 2) 1941–1944 m.; 3) sovietmetis; 4) 1990–2008 m. Leidinyje trumpai aprašomos gimnazijos tradicijos, jų raida, prisiminimai apie mokyklą, mokytojus, direktorius.

Nėra abejonės, kad apybraižos žanras neleido knygos rengėjams išsiplėsti. Minėtieji knygos struktūriniai vienetai galėtų būti išplėtoti, tapti atskirais leidiniais. Tą puikiai prieš kelerius metus įrodė Linkuvos gimnazijos auklėtinė, istorikė prof. Aldona Gaigalaitė, knygoje „Mūsų karo metų mokytojai“ (392 psl.) aprašiusi garsius, visai Lietuvai nusipelnčius Šiaurės Lietuvos švietimo židynus: Juozą Avižonį, Julę Daukaitę, Karolį Dineiką, Petrą Garšvą, Antaniną Kučinskaitę, Joną Petrėną ir kt.

„Linkuvos gimnazijos (1918–2008)“ dominantė – didžiavimasis savo buvusiais auklėtiniais. Rengėjai laikosi nuomonės, kad istorija – ne tik faktai, bet ir žmonių likimai. Vertingas knygos skyrius „Linkuvos gimnazijos direktoriai“, kuriame glaustai pristatomi dažniausiai tragiško likimo direktoriai: Ignas Brazdžiūnas (1891–1942), Steponas Vaitkevičius (1886–1942), Benediktas Bučinskas (1905–1995), Vladas Valiušaitis (gim. 1918 m.). Dabartiniams gimnazijos auklėtiniais bus įdomu paskaityti ir apie XX a. antrosios pusės direktorius Joną Klikūną (1922–1999) bei Aleksandrą Algį Dičpetrį (1939–2001), turėjusius laviruoti tarp politikos ir sugebėjimo sovietmečiu mokykloje išsaugoti humanitarinę dvasią.

Perskaitę skyrių „Linkuvos gimnazijos mokytojai“ įsitikinsite, kad Linkuvos gimnazijoje visada dirbo kūrybingi, kompetentingi specialistai, savo krašto patriotai. Čia minimi Lietuvos švietimo židynai I. Brazdžiūnas, K. Dineika, P. Spudas, J. Gobis, K. Žagrakalys, P. Garšva, J. Daukaitė, I. Dienys, A. Kučinskaitė, A. Radžius, R. Murkaitė, B. Vilimas, J. Liumaitė, A. Serva, G. Servienė, I. Vaišnienė, A. Dičpetris, S. Lovčikaitė ir daugelis kitų.

Didelė istorinė vertybė – knygoje pateiktos 84 gimnazijos abiturientų laidų nuotraukos (vinjetės), kuriose užfiksuota apie 4000 gimnazijos auklėtinių, pradedant 1-ąja laida (1925 m.), baigiant 84-ąja 2007 metais. Rengėjams nepavyko rasti tik šešių abiturientų laidų grupinių nuotraukų (1933, 1934, 1937, 1941, 1945, 1950 metų). Galbūt pritrūko kantrybės ir užsispyrimo, o skaitytojai, tikėkimės, atkreips dėmesį į šį faktą ir Linkuvos mokyklos istorijos muziejui atsiųs tų metų laidų nuotraukų.

Atidesni knygos skaitytojai, peržvelgę moksleivių, baigusių Linkuvos gimnaziją, pavardes, įsitikins, kad šis kraštas Lietuvai davė įvairiausių sričių garsenybių: visuomenės veikėjų (B. Nainys, S. Bačkis, V. Maciūnas), mokslininkų (A. Šešplaukis, J. Kaškelis, R. Stasiūnas, J. Ratkus, K. Garšva, H. Volodka, D. Mitaitė, R. Pociūtė ir kt.), aktorių, režisierių (S. Račkys, R. Jovas), ministrų (V. Blinkevičiūtė, A. Kundrotas), rašytojų, poetų (J. Paukštelis, J. Jasiukaitis, A. Dičpetris, P. Rimkūnas, A. Tyruolis-Šešplaukis, V. Spudas, B. Stasiūnaitė, B. Gaigalienė ir kt.).

Kokie knygos trūkumai? Tokio pobūdžio leidiniai įpareigoja laikytis istorinio pariteto – tarp dėmesio praeičiai ir dabarčiai. Knygoje vyrauja XX a. pab. – XXI a. pr. gimnazijos auklėtinių prisiminimai, tradicijos, liudijimai. Norėjosi, kad knygos leidėjai būtų daugiau suradę ir pakalbinę pokario laidų absolventų ir to laikmečio liudininkų. Juolab kad jų, išsibarsčiusių po Lietuvą, dar yra daug. Pasigendama ir analitiškesnių skyrių, išsamesnės analizės. Bet tai jau įpareigojimas kitos knygos, skirtos Linkuvos gimnazijos 100-mečiui paminėti 2018 metais, rengėjams. Laiko dar yra daug. Ir darbo – daug. O pristatoma knyga gimnazijos direktoriaus V. Stapušaičio iškeltą tikslą pasiekė – pabuvome „su savo praeitimi ir dabartimi, su tais, su kuriais suvedė mus likimas Linkuvos gimnazijoje“.

Simboliška, kad knygą išleido „Šiaurės Lietuvos“ leidykla, kurios prioritetai – edukacinė erdvė ir žiemgališkosios kultūros sklaida.

Stasys Tumėnas

REGIONAL CULTURE

Summary

The author reviews the cultural life in Northern Lithuania, giving more attention to Linkuva Gymnasium and many famous people of the past and present times who finished it.